

MBO als wijk

Verbinden vanuit een ander perspectief

*Kansen en aandachtspunten in de aansluiting
MBO en gemeentelijk (jeugd)beleid*

2014 Nederlands Jeugdinstituut

Rapportage in het kader van de thematische werkgroep MBO als wijk.
Mogelijk gemaakt door het Ministerie van OCW

Auteurs

Harriët Smit
Rally Wagemans
Ben Brinkman

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47
Postbus 19221
3501 DE Utrecht
Telefoon (030) 230 63 44
Website www.nji.nl
E-mail h.smit@nji.nl, r.wagemans@nji.nl

Inhoudsopgave

Praktische tips	4
Samenvatting	5
Inleiding	6
1. MBO als wijk: een ander perspectief	7
2. MBO als wijk: zes instellingen uitgelicht	8
2.1 Visie: een goede verbinding tussen MBO en gemeentelijk (jeugd)beleid?	8
2.2 Samenwerking: zijn verwachtingen helder, hoe verloopt het proces?	9
2.3 Planvorming: betrokkenheid over en weer?	11
2.4 Inhoudelijke inrichting: (jeugd)hulp en onderwijs verbonden?	11
2.5 Bestuurlijke inrichting: partners aan tafel, afspraken vastgelegd?	14
2.6 Aandachtspunten voor de verdere aansluiting van onderwijs en (jeugd)hulp	14
3. Wat werkt in de aansluiting tussen onderwijs en gemeenten?	16
3.1 De netwerkorganisatie	16
3.2 Kwaliteitverhogende factoren in samenwerking	16
3.3 Kennis en praktijk verbonden	17
4. Aanbevelingen voor een gezamenlijke aanpak	18
Bijlage 1 Deelnemende instellingen	22
Bijlage 2 Relevante wet- en regelgeving	23
Bijlage 3 Bronvermelding	26
Het Nederlands Jeugdinstituut	27

Praktische tips voor de samenwerking MBO en gemeenten

In het MBO werken onderwijsprofessionals nauw samen met collega's uit gemeenten en hulpverlening. Wat werkt in de gezamenlijke aanpak van ondersteuningsvragen? En hoe kan het resultaat worden vergroot? Deze tips helpen bestuurders en beleidsmakers om de samenwerking op gang te brengen of verder te stimuleren.

- 1. Nodig elkaar uit** en probeer elkaars wereld goed te leren kennen: wat is het MBO? Wat biedt het aan onderwijs en begeleiding? Voor wie? Met welke wetten heeft het MBO te maken? Wat betekent dat voor onderwijs, zorg en begeleiding? En voor de samenwerking met de gemeente? Voor welke opdrachten staat de gemeente? Hoe werkt de gemeente aan de verschillende transities? Met wie en op welke schaal? Wat kan er vanuit de gemeente aan hulp en begeleiding worden geboden? En wie is voor wat aanspreekbaar?
- 2. Houd oog voor verschillen** en erken samen dat jongeren in het MBO een andere fase van ontwikkeling doormaken, andere vragen en andere begeleiding nodig hebben dan jongeren in het basis- en voortgezet onderwijs en met andere wetgeving te maken hebben. Ook de relatie met ouders is in het MBO anders en de buurt of wijk is een minder belangrijk leefmilieu. Probeer als gemeenten in de inrichting en organisatie van hulpverlening aan te sluiten bij de schaal en vragen van het MBO.
- 3. Wees helder over inzet, mogelijkheden en resultaten** en laat elkaar zien wat uit eigen middelen wordt gerealiseerd aan onderwijs, ondersteuning en maatwerk, waar de grenzen van de eigen inzet liggen en op welke gebieden samenwerking met andere partijen nodig is. Wees transparant over knelpunten in het vinden van een passende onderwijsplek of passend werk. Sluit aan bij de realiteit op de werkvloer, leg knelpunten aan de hand van casuïstiek op tafel en probeer die samen op te lossen.
- 4. Verbind onderwijs, jeugdhulp, arbeid en participatie** en maak daarbij gebruik van elkaars expertise om meer jongeren naar een diploma of naar werk te begeleiden, jeugdwerkloosheid te bestrijden en voortijdige schooluitval te voorkomen. Benut kennis over wat werkt, weet welke effectieve interventies beschikbaar zijn en zet ze in. Werk samen vanuit het belang van een doorlopende onderwijsloopbaan, met zorg of ondersteuning waar dat nodig is en goede begeleiding in de overstap van onderwijs naar werk.
- 5. Gebruik de overgang naar een nieuw stelsel** om tot een gezamenlijke werkwijze te komen die aansluit bij de ondersteuningsvragen van jongeren en aansluit bij het onderwijs als belangrijk leefgebied en vind- en werkplaats. Focus niet alleen op het realiseren van de eigen wettelijke opdrachten, maar vooral op de kansen die de verschillende transities bieden om voor jongeren en gezinnen meer en beter resultaat te halen. **Transformeren doe je samen!**

Samenvatting

Met de inwerkingtreding van de wet passend onderwijs, de Jeugdwet, de Participatiewet en de veranderingen in het MBO als gevolg van Focus op vakmanschap, staan gemeenten en onderwijspartners voor de taak om samen een doorgaande schoolloopbaan met perspectief op werk te realiseren en daarbij passende ondersteuning te bieden als dat nodig is. Hoe gaat dat in de praktijk? Wat werkt en wat niet? En wat zijn belangrijke voorwaarden voor succesvolle samenwerking? Om antwoord te vinden op deze vragen is een kortlopend onderzoek uitgevoerd onder zes MBO-instellingen. In deze rapportage is de opbrengst van de interviews verbonden met wat uit de literatuur en eerder onderzoek bekend is over effectieve samenwerking en een gezamenlijke aanpak om onderwijs en (jeugd)hulp te verbinden. De belangrijkste conclusies:

1. *Visie* Hoewel nog niet overal helder uitgekristalliseerd, hebben alle deelnemende instellingen een visie op passend onderwijs in hun instelling en de aansluiting met het gemeentelijk (jeugd)beleid. De instellingen geven aan dat bewustwording over ieders bijdrage aan deze visie, de concretisering daarvan en verantwoordelijkheden van samenwerkingspartners in de uitvoering aandacht vraagt.
2. *Samenwerking* Gemeenten en instellingen zijn zich er goed van bewust dat zij elkaar nodig hebben in een samenhangende aanpak van onderwijs, zorg en ondersteuning voor (kwetsbare) jongeren. In alle gemeenten is de samenwerking met het MBO goed op gang gekomen. Aandacht en verbetering vragen coördinatie op de aansluiting, een sterkere regierol van de gemeente in het proces van verbinding en het spreken van dezelfde taal om de wereld van onderwijs en (jeugd)hulp dichter bij elkaar te brengen.
3. *Planvorming* De meeste instellingen en kerngemeenten zitten nog in de fase van input leveren op elkaars plannen. Het begin is er, maar over de hele linie is nog geen sprake van gezamenlijke planvorming.
4. *Inhoudelijke inrichting* De inhoudelijke inrichting krijgt zowel vorm in de interne organisatie van onderwijs, zorg en ondersteuning als in de inrichtingsmodellen voor de aansluiting tussen het MBO en het gemeentelijk (jeugd)beleid. Instellingen en gemeenten willen graag concrete oplossingen voor knelpunten in de bestaande ondersteuningsstructuur. Partners bevinden zich nog in de eerste fase van ontwikkeling. Het blijkt vaak moeilijk om knopen door te hakken en meerjarige afspraken te maken.
5. *Bestuurlijke inrichting* De bestuurlijke uitdaging zit vooral in de sturing op de verbeterpunten die onder samenwerking zijn genoemd: een sterkere regie op de verbinding van twee werelden, heldere verdeling van taken en verantwoordelijkheden, het bieden van bestuurlijke ruimte en waar mogelijk garanties voor een doorgaande schoolloopbaan en continuïteit van zorg.

Voor een verdergaande verbinding tussen MBO en gemeentelijk (jeugd)beleid zullen de komende tijd twee vragen centraal blijven staan: hoe kunnen we het principe van MBO als wijk nog steviger verankeren in het denken over doorgaande schoolloopbanen en continuïteit van ondersteuning? En hoe zorgen we voor een goede aansluiting tussen 'MBO als wijk' en de verdere ontwikkeling van gemeentelijke wijkteams? Door te starten vanuit een groei-model als 'MBO als wijk', hierover goede afspraken te maken en nauw te volgen wat werkt en wat niet, kunnen instellingen en gemeenten geleidelijk keuzes maken voor de langere termijn. Deze manier van werken vraagt durf van bestuurders, maar sluit niet op voorhand alternatieve werkwijzen uit. Gezamenlijke ontwikkelruimte kan, mits goed begeleid, tot meer rendement leiden dan wanneer ieder zijn eigen opdracht in de verbinding uitvoert.

Inleiding

Onderwijs, zorg en participatie verbonden

Met de transitie van de jeugdhulp naar gemeenten per 1 januari 2015 en de invoering van passend onderwijs per 1 augustus 2014 gaat op verschillende terreinen wat veranderen. Naast deze veranderingen wordt ook de AWBZ-zorg gereorganiseerd en de ondersteuning per januari 2015 gedeeltelijk naar gemeenten gedecentraliseerd én wordt de gemeente verantwoordelijk voor de Participatiewet. Het doel van de wijzigingen in het jeugdstelsel is dat jongeren en gezinnen meer in hun eigen kracht worden gezet, eerder en beter kunnen worden ondersteund op school, thuis, in de wijk en dat meer jongeren met een arbeidsbeperking aan het werk zijn. Zo kunnen vragen of problemen bij opgroeien en opvoeden of bij de overstap van onderwijs naar werk vroegtijdig worden onderkend en kosten voor duurdere vormen van zorg worden teruggebracht.

De nieuwe wetten zijn uiteraard geen doelen op zich. Ze zijn ondersteunend aan de gemeenschappelijke ambitie dat dat jongeren gezond en veilig kunnen opgroeien, hun talenten ontwikkelen op school, thuis en in hun vrije tijd en naar vermogen participeren in de samenleving. Deze ambitie is de schakel in de verschillende transities en een kompas voor samenwerking.

Eén van de hoofdopdrachten voor gemeenten is om de verschillende transities in samenhang vorm te geven en op lokaal en regionaal niveau de verbinding te leggen tussen onderwijs, zorg en participatie. Gemeenten werken hierin samen met een aantal belangrijke partners, zoals jeugdhulp-, zorg- en welzijnsinstellingen, werkgevers en voor de verbinding met passend onderwijs met de samenwerkingsverbanden voor primair en voortgezet onderwijs en de besturen van de MBO-instellingen. Het MBO heeft naast de al genoemde transities ook te maken met de wetswijziging Focus op vakmanschap. Belangrijke veranderingen in dat verband zijn het beëindigen van de drempelloze instroom voor niveau 2, de start van de entree-opleidingen en de modernisering van de bekostiging.

Dit onderzoek

Gemeenten en onderwijspartners staan voor de taak om samen een doorgaande schoolloopbaan met perspectief op werk te realiseren en daarbij passende ondersteuning te bieden als dat nodig is. En zo de kans op een betekenisvolle toekomst voor jongeren te vergroten. Samenwerking leidt tot resultaat als partners erin slagen om bestuur, beleid en uitvoering te verbinden tot een samenhangende aanpak voor jongeren en gezinnen. Hoe gaat dat in de praktijk? Wat werkt en wat niet? En wat zijn belangrijke voorwaarden voor een succesvolle samenwerking? Om hierop een antwoord te vinden heeft het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) in opdracht van het ministerie van OCW een kortlopend onderzoek gedaan onder zes MBO-instellingen in het land. De uitkomsten hiervan zijn gecombineerd met deskresearch en in deze rapportage samengebracht.

Leeswijzer

We beginnen deze rapportage met een nadere duiding van het begrip 'MBO als wijk'. Daarna presenteren we de uitkomsten van de gesprekken met de MBO-instellingen. In hoofdstuk 4 gaan we dieper in op literatuur over verschillende vormen van samenwerking en eerder onderzoek over de aansluiting tussen onderwijs en de wijk. Vervolgens combineren we kennis en praktijk in een reflectie op wat werkt in de praktijk. We sluiten af met aanbevelingen voor gemeenten en MBO-instellingen voor een effectieve samenwerking.

In de bijlagen is achtereenvolgens opgenomen een overzicht van de deelnemers aan dit onderzoek, een samenvatting van de belangrijkste wet- en regelgeving en geraadpleegde bronnen.

1. MBO als wijk: een ander perspectief

Met de komst van de nieuwe wetgeving heeft het MBO de taak een stevige ondersteuningsstructuur neer te zetten voor alle jongeren met een extra onderwijs- of zorgbehoefte. Om de ondersteuning te kunnen bieden die nodig is, werkt het MBO nauw samen met partijen die de ondersteuning (gaan) bieden, zoals gemeenten en zorgaanbieders. De *wijze* van samenwerking en de *schaal* waarop dat gebeurt, wordt in dit rapport geduid met de term 'MBO als wijk'. We leggen hieronder uit waarom.

Jongeren van 16-27 jaar maken een specifieke ontwikkelfase door die zich onder andere kenmerkt door een groei naar volwassenheid en zelfstandigheid. Ouders raken in deze fase meer op de achtergrond en zijn voor sommige jongeren niet (meer) aanwezig. Deze leeftijdsgroep kenmerkt zich juist door eigen verantwoordelijkheid, soms al voor eigen kinderen. Daarom is een passende benadering nodig voor het aanspreken van ouders of andere belangrijke personen in hun leven. Zorg en ondersteuning voor 16 – 27 jarigen vraagt ook om andersoortige specialismen. MBO- instellingen hebben werkenderwijs effectieve interventies ontwikkeld om deze jongeren goed te ondersteunen.

Het versterken van de draagkracht en het stimuleren om in het eigen netwerk oplossingen te vinden is de afgelopen jaren steeds meer het uitgangspunt geworden voor loopbaanbegeleiders, zorgcoördinatoren, schoolmaatschappelijk werkers en jeugdhulpverleners. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de keuze voor de methodiek van oplossingsgericht werken die veel instellingen maken.

Veel studenten volgen een opleiding buiten hun eigen wijk. Ook veranderen zij tijdens hun opleiding soms van woonwijk of zelfs van woongemeente. Het organiseren van zorg dichtbij vraagt om andere oplossingen dan een puur wijkgerichte aanpak. Waar voor kinderen en jongeren de buurt en de wijk nog een belangrijk leefmilieu is, is de opleiding dat voor studenten in deze leeftijdsfase. Functies die voor kinderen en jongeren in de buurt en de wijk worden georganiseerd, worden voor 16-27 jarigen op het niveau van de opleiding aangeboden. Het zorg- en adviesteam op een MBO-instelling kan bijvoorbeeld worden gezien als een equivalent van een Centrum voor Jeugd en Gezin in de wijk.

Door het MBO als wijk te zien, kan binnen instellingen worden gezocht naar vormen van hulp en ondersteuning die aansluiten bij de principes van de nieuwe wetgeving en aansluiten bij de vragen, behoeften en specifieke kenmerken van studenten in deze leeftijdsfase.

2. MBO als wijk: zes instellingen uitgelicht

Opmerkingen vooraf

De grote steden zijn goed vertegenwoordigd in dit onderzoek. Zij hebben al langere tijd, vaak als stadsprovincie, een grote betrokkenheid bij de ontwikkelingen op het gebied van jeugdbeleid, zorg en participatie. De deelnemers aan dit onderzoek zijn door deze context voorlopers in de verbinding van onderwijs, jeugdbeleid, zorg en participatie. Dit onderzoek pretendeert niet representatief te zijn voor het land, het is vooral een analyse van do's en dont's op basis van ervaringen van voorlopers.

Een tweede kanttekening betreft het perspectief voor dit onderzoek: we hebben gekozen voor een opzet waarin de samenwerking vanuit het perspectief van het MBO wordt belicht. De betrokken kerngemeenten zijn voor dit onderzoek niet bevroegd. De komende jaren zal de verdere verbinding tussen onderwijs en gemeenten in ontwikkeling blijven. We zien dit onderzoek en de aanbevelingen voor een gezamenlijk aanpak als een van de bouwstenen hiervoor.

Onderzoeksopzet

Voor dit onderzoek zijn MBO-instellingen in Amsterdam, Utrecht, Zwolle, Den Haag, Zoetermeer en Rotterdam gevraagd om deel te nemen. De instellingen verschillen in spreiding over het land, omvang en ondersteuningsbehoeften van de populatie. Alle instellingen hebben een voedingsgebied dat de gemeentegrens overstijgt en hebben als gevolg daarvan te maken met verschillende gemeenten. De gemeente waarin de hoofdvestiging staat is voor alle instellingen de belangrijkste gesprekspartner. In dit onderzoek is dan ook vooral ingezoomd op de samenwerking met deze kerngemeente.

Met elk van de instellingen is een uitgebreid gesprek gevoerd aan de hand van een vooraf toegestuurde vragenlijst. In elk gesprek zijn vaste thema's aan de orde gesteld: visie, samenwerking, planvorming, inhoudelijke inrichting, bestuurlijke inrichting en aandachtspunten voor verdere ontwikkeling. De verslagen van deze gesprekken zijn ter goedkeuring aan alle gesprekspartners voorgelegd.

We beschrijven in dit hoofdstuk de belangrijkste uitkomsten van de gesprekken op de hoofdthema's.

2.1 Visie: een goede verbinding tussen MBO en gemeentelijk (jeugd)beleid?

De deelnemende instellingen werken naar eigen zeggen al jaren in de geest van passend onderwijs. Zij spannen zich optimaal in om jongeren en (jong)volwassenen echte kansen te bieden op een betekenisvolle toekomst en te zoeken naar een passende plek die aansluit bij wat zij nodig hebben. Hierbij is het besef belangrijk dat beroepsonderwijs niet voor iedereen de best passende plek is. Er kunnen omstandigheden of factoren zijn die maken dat een jongere niet gebaat is bij een plek op het MBO. De invoering van passend onderwijs betekent voor deze instellingen geen grote veranderingen in dit gedachtengoed. De instellingen verschillen in de mate waarin zij de nadruk leggen op investeringen in de basis van het onderwijs: versterking van het primaire proces, van het pedagogisch didactisch klimaat, omgaan met verschillen, uitdagend onderwijs bieden voor iedereen, zowel voor studenten die veel begeleiding nodig hebben als voor de excellerende.

'Passend onderwijs is de kunst om oude patronen te doorbreken en partners te verleiden anders te gaan werken.'

Volgens één van de instellingen is passend onderwijs de kunst om oude patronen te doorbreken en partners te verleiden anders te gaan werken. Verwachting is dat het vooral gaat om plannen en organiseren en begeleiding op de overgangen. Vraag is dan hoe vanuit die kennis het reguliere

¹ Met gemeentelijk jeugdbeleid bedoelen we in dit onderzoek het 'jeugdbeleid in transitie': zowel de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor preventie als voor alle vormen van jeugdhulp (18- onder de jeugdwet, 18+ onder de WMO).

onderwijs zo ingericht kan worden dat het kan inspelen op die behoeften. Is deze ondersteuning voldoende geïntegreerd in het basiscurriculum? Wat betekent dit voor de kwaliteit van het basiscurriculum? Hoe zetten we onze middelen en activiteiten in en wat zijn onze resultaten? Passend onderwijs is een kans om ook andere processen te herijken en zo de verbinding met het jeugdbeleid en de jeugdhulp te verbeteren. ‘Als studenten meer begeleiding nodig hebben, dan mag dat geen belemmering zijn voor een docent en als goede begeleiding extra tijd en geld kost, dan is dat geen reden om niet te investeren. Het gaat er immers om dat iedere jongere een passende plek krijgt’.

Eén van de andere instellingen heeft gekozen voor een benadering op basis van leerlingkenmerken:

- Is een jongere leerbaar? Heeft hij of zij de cognitieve capaciteiten om het MBO succesvol te doorlopen? Als dat niet zo is, dan behoort de jongere niet tot de doelgroep van het MBO.
- Is een jongere schoolbaar? Is hij of zij sociaal vaardig om zich in een schoolse context te kunnen bewegen, zich daaraan aan te passen? Als dat niet zo is, dan zijn er allerlei vooral gemeentelijke projecten om te proberen de schoolgang weer te bevorderen. Voor sommige jongeren bieden bepaalde projecten een betere context dan de schoolse context.
- Is een jongere leerbaar en schoolbaar? Dan kan hij of zij op het MBO in principe een diploma halen.
- Is een jongere kwetsbaar? Dan moet zo vroeg mogelijk in beeld zijn wat de jongere nodig heeft om zijn of haar schoolloopbaan te kunnen doorlopen. Hulp wordt vraaggericht en zo dicht mogelijk op het onderwijsproces aangeboden. Als meer nodig is dan in combinatie met hulp van buiten.

Op grond van de combinatie van onderscheidende leerlingkenmerken heeft deze instelling samen met gemeenten en partners in zorg, arbeid en participatie een visie voor een sluitende aanpak voor kwetsbare jongeren ontwikkeld, waarin passend onderwijs, ondersteuning op maat en alternatieve trajecten om jongeren aan werk te helpen, samenkomen.

Rode draad in de visie van de instellingen op een goede verbinding met het gemeentelijk jeugdbeleid is de gedeelde verantwoordelijkheid voor kwetsbare jongeren: samen zorgen voor een sterke zorg- en ondersteuningsstructuur om zoveel mogelijk jongeren hun diploma te laten behalen en de kans op een vervolgopleiding of werk te vergroten. Het MBO is hierin een onmisbare partner.

‘Samen zorgen voor een sterke zorg- en ondersteuningsstructuur om jongeren hun diploma te laten halen en de kans op vervolgopleiding of werk te vergroten’.

Eén van de instellingen verwoordde deze visie als volgt: ‘We zien het ROC als loopbaancentrum: van intake via onderwijs en ondersteuning naar jongeren die in staat zijn zelfstandig beslissingen te nemen over hun leven en betekenisvol zijn voor de samenleving’. Alle instellingen en de betrokken gemeenten werken vanuit deze ambitie aan de verbinding tussen het MBO en het gemeentelijk jeugdbeleid en dragen hier ieder vanuit eigen middelen aan bij. De mate waarin die verbinding ook al ‘staat’ verschilt. Dat heeft onder meer te maken met de aard, het tempo en het proces van samenwerken.

2.2 Samenwerking: zijn verwachtingen helder, hoe verloopt de samenwerking?

De deelnemende instellingen hebben allemaal een samenwerkingsrelatie met de kerngemeente. Vaak voortgekomen uit en verder versterkt door de gezamenlijke aanpak van het voortijdig schoolverlaten, de regionale meld- en coördinatiefunctie en – recenter – de start van de entreeopleiding en arbeidstoeleiding van kwetsbare jongeren. Het MBO is voor de gemeente ook een onmisbare partner in het terugdringen van jeugdwerkloosheid.

Hierbij wordt overigens wel opgemerkt dat de samenwerking met de kerngemeenten versus de samenwerking met omliggende gemeenten nog extra aandacht vraagt. Een voortrekkersrol van een kerngemeente wordt veelal gewaardeerd, maar soms ook als dominant ervaren.

In een aantal situaties is sprake van een traditie van samenwerken. Alle instellingen delen echter dat zij hun plek als 'natuurlijke gesprekspartner' voor de gemeente niet zonder slag of stoot hebben verworven. Instellingen geven aan dat er gaandeweg een verandering ten goede is gekomen in de beeldvorming bij gemeenten over onderwijs. 'MBO als wijk' is inmiddels een begrip aan het worden. Het besef dat het MBO van een andere orde is dan het primair en voortgezet onderwijs en dat er dus ook een andere benadering en andere keuzes nodig zijn, heeft inmiddels vaste grond gevonden. Dat vraagt vaak nog wel om toelichting op de vragen die in het MBO spelen, op dilemma's die samenhangen met de leeftijdsgrens in de Jeugdwet, op behoeften van de populatie en op het gemeentegrens-overstijgende karakter van het MBO. Veel jongeren volgen overdag onderwijs op een van de instellingen, maar wonen en verblijven in een andere gemeente. Voor één van de instellingen geldt dat de helft van de populatie uit de kerngemeente komt, voor een andere instelling is dat slechts 17%. De aanzuigende werking van instellingen op de regio kan deels worden verklaard door een grote variëteit aan opleidingen, maar vaak ook door een goede naam in zorg en ondersteuning.

De leeftijdsgrens en woon- versus onderwijsgemeente zijn dilemma's voor gemeenten. Voor studenten die onderwijs volgen buiten hun woongemeente zou het zeer onwenselijk zijn om geconfronteerd te worden met verschillende keuzes voor zorg en ondersteuning die beide gemeenten maken. Eén van de betrokken gemeenten is van plan om hierover afspraken te maken met de belangrijkste andere toeleverende gemeenten. Gemeenten en instellingen moeten zich in de aansluiting onderwijs – gemeentelijk jeugdbeleid goed bezinnen op dit grensverkeer en de gevolgen daarvan voor een samenhangende aanpak. Eén van de instellingen pleit daarom voor ruimte binnen het gemeentelijk jeugdbeleid om in te kunnen spelen op deze kwesties en op de verschillende wensen en behoeften van verschillende jongeren.

'Er is ruimte nodig binnen het gemeentelijk jeugdbeleid om in te kunnen spelen op verschillende wensen en behoeften van verschillende jongeren'.

Naast ruimte in beleid is ook het besef van belang dat niet alle jongeren schoolrijp zijn. Soms is er eerst een andere inzet dan onderwijs nodig² voordat schoolgang gerealiseerd kan worden. Ook daarvoor geldt dat die inzet alleen door samenwerking van partners in gemeente, onderwijs en zorg in samenhang kan worden gerealiseerd. Het is eveneens van belang om ieders doel en opdracht goed in beeld te hebben en hierin zoveel mogelijk samen op te trekken. Zo heeft het UWV als korte termijndoel jongeren aan het werk te helpen en heeft leerplicht/RMC als doel om jongeren op school een startkwalificatie te laten behalen. Deze doelen en belangen moeten elkaar niet in de weg gaan zitten. Het vraagt volgens de instellingen soms extra investering om aan duurzame oplossingen voor jongeren te werken in plaats van aan deelproducten en eigen resultaten.

De neiging kan zijn om veranderingen als gevolg van de stelselwijzigingen in structuren weg te zetten en die leidend te laten zijn voor het proces. Terwijl juist ook de beoogde cultuurverandering centraal moet staan. Belangrijk principe van de nieuwe wetten is uitgaan van wat een jongere nodig heeft om zijn of haar school succesvol af te maken en naar vermogen te participeren in de samenleving. Processen en structuren zouden ondersteunend moeten zijn aan de loopbaanontwikkeling van deze jongeren. Daarvoor is ruimte nodig en flexibiliteit in werkwijzen. Een goede en werkbare aansluiting tussen onderwijs, zorg en participatie is immers nog in ontwikkeling.

² Onderwijs is de voorliggende voorziening op AWBZ. Dit betekent dat als een leerling wordt ingeschreven in het onderwijs het recht op AWBZ-zorg (deels) vervalt. Met de Wet langdurige zorg verdwijnt deze voorliggendheid van onderwijs. Hierdoor wordt de combinatie van onderwijs en langdurige zorg veel beter mogelijk.

Geconstateerd kan worden dat samenwerking op gang is gekomen en dat het MBO als natuurlijke onderwijspartner samen met het primair en voortgezet onderwijs 'aan tafel' zit. Er is een gedeeld besef dat investeren in preventie verzwaring van problematiek kan voorkomen en de kans op een diploma vergroot. Gemeenten en instellingen zijn beiden bereid om in de samenwerking te investeren, het is duidelijk dat gemeente en onderwijs elkaar nodig hebben. Een volgende vraag is of deze samenwerking ook is vertaald in (wettelijk verplichte) beleidsplannen van gemeenten en onderwijsinstellingen.

2.3 Planvorming: betrokkenheid over en weer?

De instellingen in het onderzoek verschillen op het moment van onderzoek in de mate waarin sprake is van gezamenlijke planvorming met de kerngemeente. Eén van de instellingen geeft aan dat er nog onvoldoende sprake is van gezamenlijke planvorming en een gezamenlijk ontwikkelproces. Het zou in dat proces van grote meerwaarde zijn om de ervaringen van de afgelopen jaren in te zetten bij de inrichting van het gemeentelijk jeugdbeleid en de plannen van de instellingen en niet 'bij nul' te beginnen. Ook instellingen die nauw betrokken zijn bij de planvorming van hun kerngemeente geven aan dat het grote voedingsgebied het lastig maakt om op gemeentelijk niveau samenhangend jeugdbeleid te maken. Gezamenlijke planvorming betekent voor de meeste instellingen nog vooral input leveren op beleidsdocumenten. De verbinding en samenwerking zit veelal in de fase van bewustwording, op uitvoeringsniveau moet nog een slag gemaakt worden. Wel komen initiatieven op gang om elkaar eerder in het proces van planvorming op te zoeken en de ruwe contouren van beleid over en weer te schetsen.

De verbinding tussen passend onderwijs en Zorg in en om de School (ZioS) wordt door één van de instellingen als volgt getypeerd: 'Bij de inrichting van passend onderwijs ligt het accent op de vraag wat er extra nodig is in het onderwijs om studenten met een ondersteuningsvraag succesvol te laten participeren in de klas en in een werkomgeving. Bij de inrichting van ZioS ligt het accent op ondersteuning van risicjongeren in andere leefgebieden dan onderwijs (zoals financiën, huisvesting, fysieke en geestelijke gezondheid) om een diploma of startkwalificatie te kunnen behalen'.

Een andere instelling typeert de relatie tussen passend onderwijs en ZioS als volgt: 'Onze regio- en werkgroep ZioS zijn eigenlijk de voorloper geweest van het huidige jeugdteam MBO. Daar is het voorwerk gedaan voor de samenwerking met ketenpartners in en om de school. ZioS vormt nu in feite de 'kapstok' voor de plusvoorziening, de schoolarts en straks misschien ook voor het jeugdteam'. Welke keuzes maken instellingen en gemeenten om onderwijs, zorg en jeugdhulp te verbinden?

2.4 Inhoudelijke inrichting: (jeugd)hulp en onderwijs verbonden?

Vanuit het principe van 'MBO als wijk' investeren alle instellingen in een inrichtings- en organisatievorm van zorg en ondersteuning die aansluit bij de specifieke vragen en behoeften van hun populatie. Alle instellingen hebben schoolmaatschappelijk werk 'in huis', evenals psychologen en orthopedagogen. De meeste instellingen bieden ook ondersteuning vanuit andere gebieden als gezondheid en schulphulpverlening. Alle instellingen werken nauw samen met Leerplicht/RMC, partners in de hulpverlening, in de aanpak van jeugdwerkloosheid en de aansluiting tussen onderwijs en werk.

Binnen één van de instellingen zijn deskundigen aangesteld met een specifieke taak om samen met de opleidingsdeskundige docententeams naar een hoger plan te brengen. Het gaat dan om zaken als inrichting van het onderwijs, omgaan met groepsdynamiek, omgaan met verschillen. Deze deskundigen zijn in feite de verandermanagers. Daarnaast wordt ook aan de voorkant gewerkt, het instroombeleid wordt herijkt: weten ouders en jongeren waar ze aan toe zijn, is duidelijk wat de instelling te bieden heeft, worden alle stappen in de procedures zorgvuldig gezet? Er is ook een toetsingscommissie ingesteld die de intakers goed volgt. De focus ligt op helpen in plaats van controleren. Begeleiders

passend onderwijs zijn nauw betrokken bij de intake. Als er extra ondersteuning nodig is, dan is ook een loopbaanadviseur bij de intake aanwezig.

Alle instellingen investeren in de kwaliteit van de intake. Een onderwijsondersteuningsarrangement wordt zo helder mogelijk geformuleerd zodat de student de ondersteuning en zorg kan krijgen die hij of zij nodig heeft. Het wegvallen van de ambulante begeleiding als gevolg van de komst van de wet passend onderwijs biedt volgens sommige instellingen kansen om de omslag te maken van individuele ondersteuning naar activering, participatie en zelfredzaamheid. Belangrijk is ook de gezamenlijke aanpak van verzuim en het afleggen van huisbezoek. Door huisbezoek wordt geprobeerd te ontdekken wat de achterliggende problematiek is en wat er nodig is aan onderwijs en/of hulpverlening. Er moet altijd worden gestreefd naar maatwerk.

‘We hebben je gemist! Dat is het mantra van de verzuimaanpak die we samen met de gemeente uitvoeren.’

Op vrijwel alle instellingen ligt een centrale coördinerende rol bij het Studieloopbaancentrum (ook wel Onderwijsservicecentrum of Studie Succes Centrum). Zorgcoördinatoren zijn vaak een verbindende schakel tussen de student en het centrum.

Ons SLC wordt gezien als de specialist op passend onderwijs. De opleidingen blijven verantwoordelijk voor passend onderwijs. Er is gekozen voor de volgende lijn:

1. Onderwijs maatwerk, de basis van goed onderwijs op maat om een student een startkwalificatie te laten behalen.
2. Breedtezorg, de 2^e lijns begeleiding zoals het SLC die aanbiedt, bijvoorbeeld SMW en oriëntatie op studie en beroep. Het gaat om begeleiding die de opleidingen zelf niet bieden en waarop ook geen specialistischer inzet nodig is.
3. Dieptezorg, de 3^e lijns zorg die wordt ingekocht.

Het beschrijven van het ondersteuningsprofiel van de opleidingen door de opleidingen zelf is de start geweest van het denken in wat passend onderwijs kan bieden. Dat was best moeilijk, maar er is een duidelijke keuze gemaakt om de opleidingen mede-eigenaar te maken van de beweging die in gang is gezet met passend onderwijs.

(schoolmaatschappelijk werker van één van de instellingen)

In één van de instellingen is de ontwikkeling gaande van grote zorg- en adviesteams naar kleine teams (mini ZAT's) met een aantal kernpartners en een toegevoegde partner, afhankelijk van de expertise waar het meeste behoefte aan is (bijvoorbeeld reclassering, schuldsanering). Vanuit het kleine team wordt de verbinding gelegd met het Centrum voor Jeugd en Gezin als er meer nodig is dan de partners in de school zelf kunnen bieden. Er is steeds meer sprake van korte en handige lijnen, waardoor snel kan worden gewerkt. Er wordt ook aansluiting gezocht met sociale zaken en de sociale wijkteams. Een belangrijk punt in deze aansluiting is de kennis en ervaring van hulpverleners. Niet alle hulpverleners zijn geschoold in specifieke hulpvragen van de groep 16-27 jarigen. Het is van groot belang om elkaar op te zoeken en passende ondersteuning samen te organiseren. Zowel in de Jeugdwet als in de participatiewet is het MBO geen directe partner. Voor een goede aansluiting tussen het MBO en de hulpverlening in de wijk/stad voor als er meer nodig is, zou een loket voor 18- en 18+ volgens één van de instellingen ook een optie kunnen zijn.

Eén van de instellingen heeft samen met de regio een netwerk van pluscoaches opgezet. Bij een vraag om ondersteuning is er binnen acht dagen een pluscoach die contact opneemt met de student en de studieloopbaanbegeleider en ouders waar mogelijk. Het pluscoachnetwerk fungeert als wijk- of jeugdteam onder handbereik in de school en werkt mede door de laagdrempeligheid heel goed.

De vraag is hoe deze successen kunnen worden geborgd, ook in relatie tot de gemeentelijke uitwerking van de Jeugdwet.

Alle instellingen geven vorm aan een verbinding tussen de onderwijsondersteuning en zorg of specialistischer vormen van ondersteuning die per 1 januari 2015 onder de verantwoordelijkheid van gemeenten vallen. In alle kerngemeenten is de inrichting van wijk- en/of sociale teams in ontwikkeling. Voor de instellingen is de belangrijkste vraag hoe vanuit het principe 'MBO als wijk' kan worden aangesloten bij deze ontwikkelingen. In een aantal kerngemeenten heeft dat geleid tot de (proef)inrichting van bijvoorbeeld MBO-teams, een jeugdteam MBO en eerste ideeën voor een bovenstedelijk jongerenteam 16+. Deze nieuwe werkwijzen kenmerken zich door bundeling van verschillende vormen van hulp en ondersteuning die aansluiten bij de schaal, populatie en vragen van het MBO, door een verdergaande samenwerking van onderwijs en gemeenten en veelal ook door financiële bijdragen van gemeenten. Op die manier kan hulp eerder en dichtbij worden ingezet. Een werkwijze waarin een vraag om intensieve begeleiding door de schoolmaatschappelijk werker in een wijkteam buiten de instelling wordt ingebracht, waarna er weer contact wordt opgenomen met de student, heeft een groot afbreukrisico door de extra schakels en de afstand. Hulpverleners die de studenten kennen, gespecialiseerd zijn in vragen en behoeften van deze doelgroep en in de instelling zelf hulp kunnen bieden, zorgen voor een snellere en betere match. De lijnen tussen studenten en hulpverleners worden nog verder verkort in het idee van de *klas als werkplaats*, waar een van de instellingen zich op oriënteert. In deze manier van werken wordt een zorgverlener gekoppeld aan een klas. De zorgverlener werkt dichtbij studenten en nauw samen met de docenten en ontlast de schoolloopbaanbegeleider door belemmeringen in het onderwijsproces samen met de student te beperken. Teams van zorgverleners kunnen weer een brugfunctie vervullen met de stedelijke wijkteams.

Het idee om vanuit de basisprincipes van de wijkteams een andere vorm te kiezen die past bij het MBO, is echter nog niet door alle kerngemeenten omarmd. Ook spelen in veel gemeenten nog ontwikkelvragen als: wat gaan de wijkteams doen, wie gaan er aan deelnemen, hoe wordt de balans generalistisch – specialistisch vormgegeven? Een te grote nadruk op generalistisch werken is volgens één van de instellingen een risico: 'De afgelopen 10 jaar is tussen het schoolmaatschappelijk werk en de geestelijke gezondheidszorg (GGZ) een werkwijze ontwikkeld waarin de samenwerking generalist – specialist heel goed loopt. Er is steeds meer zicht ontstaan op wat het schoolmaatschappelijk werk nog kan doen en wat tot de expertise van de GGZ behoort. De GGZ geeft aan dat de verwijzingen door het schoolmaatschappelijk werk meer dan terecht zijn. De drempelverlagende gesprekken zijn een voorbeeld van een heel praktische interventie met groot resultaat. Deze successen mogen niet verloren gaan'.

Een andere belangrijke aansluitingsvraag: is het onderwijs leidend en moet het jeugd- of MBO-team aansluiten op het onderwijs of is het jeugd- of MBO-team leidend? De gemeentelijke teams werken veelal vanuit het principe dat de vraag van de student het uitgangspunt moet zijn. Dat kan ertoe leiden dat voorbij gegaan wordt aan de signalerende rol van het onderwijs en het belang van investeren in preventie. 'Een student heeft bovendien niet altijd een hulpvraag of is niet altijd in staat om die zelf te formuleren. Hij of zij moet daarbij soms geholpen worden'. De instellingen geven aan dat het MBO in de aansluitingsopgave veel sterker zijn eigen behoefte zou moeten formuleren: Wat willen we? Wat hebben onze studenten nodig? Het is belangrijk voor de samenwerking dat iedere partner ook wordt aangesproken op zijn of haar kracht, expertise en behoefte van de doelgroep.

De vorm waarin onderwijs en jeugdhulp worden verbonden, is voor een belangrijk deel afhankelijk van de keuzes die bestuurders maken in de financiering van het onderwijs en inkoop van jeugdhulp. Doordat de inhoudelijke inrichting nog in ontwikkeling is, worden in de meeste gemeenten nog geen meerjarige afspraken gemaakt over de inzet van jeugdhulp in uren en personeel. Dat maakt deze

periode voor zowel het onderwijs als de instellingen voor jeugdhulp onzeker. Het is daarom van groot belang dat bestuurders van onderwijs- en jeugdhulpinstellingen en gemeenten elkaar blijven vinden en de bestuurlijke tafel gebruiken om continuïteit in onderwijs, zorg en ondersteuning te garanderen.

2.5 Bestuurlijke inrichting: partners aan tafel, afspraken vastgelegd?

Alle instellingen nemen deel aan gemeentelijk (bestuurlijk) overleg rond de transitie van de jeugdzorg en vaak ook aan regionaal overleg over voortijdig schoolverlaten, entree en participatie en de doorontwikkeling van de plusvoorziening. De meeste gemeenten zijn ook vertegenwoordigd in overleggen over passend onderwijs en zorg in en om de school. Soms vertegenwoordigen de onderwijspartners elkaar, maar als de agenda daar om vraagt zijn vaak alle sectoren (PO, VO en MBO) aanwezig. Instellingen geven aan dat onderwijs en jeugd nog wel vaak gescheiden werelden zijn. Het is nog geen vanzelfsprekendheid om over en weer samen op te trekken en dit in concrete plannen te vertalen.

‘Onderwijs en jeugd zijn nog wel vaak gescheiden werelden. Het is nog geen vanzelfsprekendheid om samen op te trekken en dit in concrete plannen te vertalen.’

Een belangrijk dilemma in de aansluiting en de bestuurlijke inrichting is het gemeentegrens-overschrijdende karakter van het MBO. Wie gaat lopen op welke vraag, bij wie moeten we zijn in een andere gemeente, hoe voorkomen we dat werk wordt overgedaan of dat er zaken blijven liggen? Wat doen we met studenten die in een andere gemeente wonen, met studenten die overdag werken, met studenten die nog thuis wonen maar eigenlijk al geheel zelfstandig zijn? Instellingen spreken uit dat zij graag zien dat de gemeente hierin een regisserende rol neemt en zich mede verantwoordelijk voelt voor alle studenten die onderwijs volgen in de kerngemeente, ongeacht hun woonplaats. De instellingen vinden het van belang om over en weer goed duidelijk te maken wat er speelt, problemen op tafel te leggen en ook helder te maken wat continuïteit van onderwijs en zorg is en hoe die kan bijdragen aan het voorkomen van uitval. De wettelijke rol die gemeenten al hebben als contactgemeente voor de regionale meld- en coördinatiefunctie kan helpen in dit proces van bredere bewustwording.

In het zoeken naar goed werkende vormen van verbinding wordt volgens instellingen duidelijk dat nog veel wordt gedacht en gewerkt vanuit de huidige wettelijke kaders. Met het oog op de inwerkingtreding van de nieuwe stelsels zou het goed zijn om ook vanuit de nieuwe wettelijke kaders te kijken naar andere werkwijzen en werkzame factoren. Samenwerken vanuit het perspectief van de student en wat hij of zij nodig heeft, helpt bij het zoeken naar een effectieve verbinding van onderwijs en jeugdhulp. Eén van de instellingen is van plan om gezamenlijk casuïstiekoverleg te gebruiken om te ‘oefenen’ in het denken en werken vanuit nieuwe kaders. Sturing op de eigen organisatie blijft een punt van aandacht. Bestuurlijke ambities moeten wel te realiseren zijn. Ook de communicatie over bestuurlijke keuzes en de doorwerking daarvan naar beleid en uitvoering heeft aandacht nodig.

2.6 Aandachtspunten voor de verdere aansluiting van onderwijs en (jeugd)hulp

Vrijwel alle instellingen signaleren een spanning tussen het landelijk beleid en de doelen die worden gesteld aan de MBO-instellingen. Dat speelt met name bij de prestatiesubsidie VSV. Door middelen te onthouden bij achterblijvende prestaties, wordt het bereiken van de gestelde doelen steeds minder haalbaar. Er is bij de rijksoverheid erkenning dat sommige instellingen een grotere opgave hebben dan andere, maar dat wordt volgens de instellingen nog onvoldoende zichtbaar in de bekostiging, behalve in de plusmiddelen die naar gemeenten gaan.

Een ander punt van aandacht is de tijdigheid van berichtgeving vanuit de rijksoverheid, bijvoorbeeld over financiën, de gevolgen van de verevening, aanpassingen in wet- en regelgeving. MBO-instellingen zijn grote organisaties, om wijzigingen te kunnen doorvoeren moet heel tijdig worden gecommuniceerd.

Ook meer samenhang in beleid en verantwoording is een punt van verbetering. Nu wordt vaak op deelonderwerpen en maatregelen beleid gemaakt en verantwoord. Het gaat echter om het maatschappelijk effect voor jongeren. Hoe kan dat in samenhang zichtbaar worden gemaakt?.

‘Hoe kunnen onderwijs en gemeenten samen werk maken van ‘één kind, één plan’? Wie voert de regie op deze verbindende samenwerking?’

Ambitie van de instellingen is dat onderwijs en gemeenten elkaar meer vinden in de gezamenlijke opgave om voor jongeren die naar school gaan en tegelijkertijd hun plek moeten gaan vinden in de maatschappij een uitdagende, veilige en ondersteunende omgeving te realiseren. Hoe kan gezamenlijk worden gewerkt aan het bevorderen van een goede (school)loopbaan? Hoe kunnen onderwijs en gemeenten samen werk maken van ‘één loopbaan, één plan’? Wie voert de regie op deze verbindende samenwerking? Wat werkt? Wat kunnen we doen voor de groep jongeren die alles heeft gehad aan projecten en trajecten, geen kwalificatie of werk heeft en niet op school zit? En hoe kunnen we door preventiever te werken in het voortgezet (speciaal) onderwijs voorkomen dat jongeren uitvallen als gevolg van een onrealistische of onheldere keuze voor vervolgonderwijs?

Er is over en weer veel te brengen en te halen. Hoe meer mogelijkheden daarvoor, hoe groter de kans dat zaken niet opnieuw uitgevonden worden en hoe effectiever de samenwerking.

3. Wat werkt in de aansluiting tussen onderwijs en gemeenten?

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op literatuur over verschillende vormen van samenwerking. Allereerst wordt de term 'MBO als wijk' verder omschreven aan de hand van een aantal samenwerkingsvormen. Vervolgens gaan we in op werkzame factoren in de samenwerking tussen organisaties uit eerder onderzoek. Daarna combineren we de opbrengst van de interviewronde met deze werkzame factoren.

3.1 Netwerkorganisatie

De samenwerking in gemeenten op het terrein van onderwijs-jeugdhulp is goed te omschrijven als een interorganisationale samenwerking (Thomson & Perry, 2006). Het gaat daarbij om niet-lineaire, maar cyclisch verlopende processen, die zich in de tijd voltrekken door interactie en door voortdurend bijstellen van de onderhandelingen over doel en inhoud van de samenwerking. Als we deze omschrijving doortrekken naar de samenwerking tussen MBO en gemeenten, dan zien we dat de noodzaak van vaststelling en bijstelling van doel en inhoud samenhangt met enerzijds de dynamiek van de onderwijspopulatie, met steeds veranderende behoeften, anderzijds met voortdurend nieuwe inzichten over vraaggerichte, effectieve en doelmatige werkwijzen bij het tegemoet komen aan die behoeften. Een voorbeeld van een interorganisationale samenwerking is een *netwerkorganisatie*, een organisatievorm die vergelijkbaar is met MBO als wijk. Een netwerkorganisatie is een flexibele organisatie die bestaat uit een niet-hiërarchische relatie tussen de netwerkpartners. In deze gelijkwaardige organisatiestructuur worden betekenisvolle relaties aangegaan, ontwikkeld en onderhouden. Daarnaast kenmerkt een netwerkorganisatie zich door een extern gerichte blik en ondernemerschap, een open informatie uitwisseling door middel van ICT (denk bijvoorbeeld aan digitale systemen voor doorstroom- en overdracht), waardering van eigen initiatief en zelforganisatie, een herkenbare gemeenschappelijke externe identiteit, interdisciplinaire samenwerking in plaats van multidisciplinair (wat inhoudt dat men verder kijkt dan de eigen discipline/organisatie) en tijdelijke- en unieke samenwerkingsvormen. Ook kan de gezamenlijke aanpak van de netwerkpartners omschreven worden als *co-makership*. Deze term heeft betrekking op de opbouw van een lange-termijnrelatie met een beperkt aantal leveranciers van diensten op basis van wederzijds zakelijk vertrouwen (Wienke, 2014).

Voor een goed werkende ondersteuningsstructuur is de kwaliteit van de aansluiting tussen samenwerkingspartners belangrijk. *Ketenkwaliteit* duidt op de wijze waarop samenwerkingspartners elkaar benutten om tot de beste kwaliteit te komen van de dienstverlening (Wienke, 2014). Het MBO en de ondersteuningspartners kunnen elkaar benutten om hun eigen bijdrage in de keten te optimaliseren.

3.2 Kwaliteitverhogende factoren in samenwerking

De interorganisationale samenwerking tussen onderwijs en relevante ondersteuningspartners blijkt niet vanzelfsprekend te zijn. Uit de literatuur is een aantal werkzame factoren te noemen in de samenwerking (o.a. Droste, Dekker, & Tissink, 2013; Steketee, Pels, Swinnen, & De Gruijter, 2006):

- Een gedeelde visie. Hierbij hebben de samenwerkingspartners hun eigen belang naar een gezamenlijk belang weten om te zetten.
- Eigen verantwoordelijkheid. Wanneer organisaties toestaan dat een ander verantwoordelijk is voor een organisationeel domein, dan is er sprake van domeinconsensus. Er wordt gesteld dat het voor een effectieve samenwerking belangrijk is dat iedere betrokken partner de eindverantwoordelijkheid op het eigen terrein vasthoudt.
- Een goede overzichtelijke organisatorische structuur. Het scheiden van coördinatie en uitvoering en één instelling de financiële eindverantwoordelijkheid geven helpen overzicht in de organisatie

aan te brengen. Interorganisationele samenwerking heeft baat bij coördinatie. Teveel aanspreekpunten en bureaucratie werken immers averechts in de samenwerking.

- Draagvlak en besef van wederzijdse afhankelijkheid. Het bevordert de samenwerking als men de meerwaarde van de samenwerking erkent en inziet dat men elkaars kracht kan gebruiken en kan leren van elkaar om tot een beter gezamenlijk resultaat te komen. Niet alleen draagvlak onder bestuurders, maar ook onder professionals en deelnemers.
- Aanpak van concrete problemen en behalen van successen. Het draagvlak voor samenwerking tussen partners wordt vergroot wanneer er concrete verbeteringen en successen (ook al zijn ze klein) geboekt worden.
- Spreken van dezelfde taal. Definieer doelgroepen over sectoren op dezelfde wijze. Het spreken van dezelfde taal scheidt eenheid in de aanpak.
- Fysieke nabijheid waar dat mogelijk is helpt in samenwerking en verbinding.
- Chemie tussen de samenwerkingspartners. Het zijn uiteindelijk de personen die de samenwerking moeten waarmaken.

3.3 Kennis en praktijk verbonden

Wat betekenen deze inzichten voor het beeld dat dit onderzoek oplevert over de aansluiting tussen onderwijs en jeugdhulp? We gaan dat aan de hand van de vijf centrale thema's verder na.

1. Visie

Hoewel nog niet overal helder uitgekristalliseerd, hebben alle deelnemende instellingen een visie op passend onderwijs in hun instelling en de aansluiting met het gemeentelijk (jeugd)beleid. Een met de gemeente gedeelde visie is het samen zorgen voor een sterke zorg- en ondersteuningsstructuur om jongeren hun diploma te laten halen en de kans op vervolgopleiding of werk te vergroten. De vraag in hoeverre deze visie ook al op uitvoeringsniveau tot een gezamenlijke aanpak leidt, kan nog niet duidelijk worden bevestigd. De instellingen geven aan dat bewustwording over ieders bijdrage aan deze visie en de rollen en verantwoordelijkheden van de samenwerkingspartners nog veel aandacht vraagt. Dat geldt ook voor de wederkerigheid: goed onderwijs draagt bij aan effectief jeugd- en participatiebeleid, samenhangend gemeentelijk (jeugd)beleid draagt bij aan passend onderwijs en het terugdringen van verzuim en voortijdig schoolverlaten. Kort gezegd: de visie is er, in de concretisering en uitvoering daarvan zijn nog stappen te zetten.

2. Samenwerking

Belangrijk voor een goed verlopende samenwerking is volgens de literatuur het besef van eigen verantwoordelijkheden en die van de andere partners, heldere coördinatie, draagvlak, het spreken van dezelfde taal, chemie tussen de partners en besef van wederzijdse afhankelijkheid. Kijkend naar de opbrengsten van de interviews kunnen we stellen dat het besef van wederzijdse afhankelijkheid bij de meeste instellingen en kerngemeenten aanwezig is. Gemeenten en instellingen zijn zich er goed van bewust dat zij elkaar nodig hebben in een samenhangende aanpak van onderwijs, zorg en ondersteuning voor (kwetsbare) jongeren. Ook hier geldt dat nog verdere concretisering nodig is.

Die wederzijdse afhankelijkheid is overigens ook een aspect van de Jeugdwet en de wet passend onderwijs: gemeenten en samenwerkingsverbanden passend onderwijs zijn verplicht om overleg te voeren over elkaars plannen. Deze opdracht over en weer helpt om samen te werken aan een goede aansluiting tussen jeugdhulp en onderwijs. Hoewel voor het MBO geen samenwerkingsverbanden zijn ingericht, wordt de wederzijdse bijdrage van onderwijs en gemeenten aan een goede aansluiting erkend en vormgegeven. In sommige gemeenten sluit het MBO ook aan bij het OOGO³.

³ Op Overeenstemming Gericht Overleg over de jeugdplannen van de gemeente en de ondersteuningsplannen van de samenwerkingsverbanden.

Een punt van aandacht en verbetering lijkt de coördinatie op de aansluiting. In vrijwel alle kerngemeenten is de aansluiting tussen onderwijs en het gemeentelijk (jeugd)beleid in de vorm van buurt- en wijkteams met het MBO een ontwikkelopgave. Voor partners is duidelijk 'bij wie ze moeten zijn', maar elkaar kennen, opzoeken en verbinden leidt nog niet vanzelfsprekend tot een afgestemde en gecoördineerde aanpak. Bij sommige instellingen klonk de roep om een sterkere regierol van de gemeente in het proces van verbinding. Ook wordt door vrijwel alle instellingen aangegeven dat onderwijs en jeugdhulp nog vaak gescheiden werelden zijn. Het spreken van dezelfde taal is nog geen gemeengoed bij de ondervraagde instellingen.

3. *Planvorming*

De gezamenlijke planvorming zit voor de meeste instellingen en kerngemeenten nog in de fase van input leveren op elkaars plannen. In het verlengde van wat we hierboven hebben beschreven, kan ook bij dit thema worden gesteld dat het begin er is, maar dat er over de hele linie nog geen sprake is van gezamenlijke planvorming.

4. *Inhoudelijke inrichting*

De inhoudelijke inrichting krijgt zowel vorm in de interne organisatie van onderwijs, zorg en ondersteuning als in de inrichtingsmodellen voor de aansluiting tussen het MBO en het gemeentelijk (jeugd)beleid. De onderzochte praktijk laat zien dat de aanpak van concrete problemen, anders gezegd het vinden van oplossingen voor knelpunten in de bestaande ondersteuningsstructuren, een gedeelde ambitie is van instellingen en gemeenten. De successen die hierin behaald worden, zorgen bij de samenwerkingspartners voor nieuwe energie. Goede voorbeelden worden gedeeld, partners staan open voor ideeën die vastgelopen patronen kunnen doorbreken. Wel geldt ook voor dit thema dat partners nog in de eerste fase van ontwikkeling zitten. Het blijkt vaak moeilijk om knopen door te hakken en meerjarige afspraken te maken. Dat is ook een gevolg van het feit dat de inrichting van de nieuwe stelsels nog veel onzekerheden met zich meebrengt, waarvoor vaak pas werkenderwijs een goede oplossing gevonden kan worden. De fysieke nabijheid als kwaliteitverhogende factor in de samenwerking is voor het MBO van wezenlijk belang. Het is de pijler van het gedachtengoed van MBO als wijk. Voor de inhoudelijke inrichting zullen de komende tijd twee vragen centraal blijven staan: hoe kunnen we het principe van MBO als wijk nog steviger verankeren in het denken over en zorgen voor continuïteit van schoolloopbanen en van de ondersteuning die daarbij geboden wordt als dat nodig is? En hoe zorgen we voor een goede aansluiting tussen 'MBO als wijk' en de verdere ontwikkeling van de gemeentelijke buurt- en wijkteams?

5. *Bestuurlijke inrichting*

De bestuurlijke uitdaging zit vooral in de sturing op de verbeterpunten die we onder samenwerking al hebben genoemd: een sterkere regie op de verbinding, zorgen voor een heldere verdeling van taken en verantwoordelijkheden, het bieden van bestuurlijke ruimte en waar mogelijk garanties voor een doorgaande schoolloopbaan en continuïteit van zorg. Instellingen en gemeenten hebben baat bij heldere kaders die tegelijkertijd voldoende flexibel zijn om werkenderwijs te komen tot een aansluitingsmodel dat recht doet aan de vragen en behoeften van de doelgroep en aansluit bij de wettelijke opdrachten van het nieuwe jeugdstelsel. Zo'n model kan niet statisch zijn, het veld is immers nog complex en de populatie veranderlijk. Door te starten vanuit een groeiemodel zoals MBO als wijk, hierover goede afspraken te maken en nauw te volgen wat werkt en wat niet, kunnen instellingen en gemeenten geleidelijk keuzes maken voor de langere termijn. Deze manier van werken vraagt durf van bestuurders, maar sluit niet op voorhand alternatieve werkwijzen uit. Gezamenlijke ontwikkelruimte kan, mits goed begeleid, tot meer rendement leiden dan wanneer ieder zijn eigen opdracht in de verbinding uitvoert.

4. Aanbevelingen voor een gezamenlijke aanpak

In het vorige hoofdstuk hebben we kennis en praktijk verbonden in een reflectie op wat werkt in de aansluiting tussen het MBO en het gemeentelijk (jeugd)beleid. Uit deze reflectie vloeien ook de verbeterpunten en aanbevelingen voor een gezamenlijke aanpak voort. Waar moeten instellingen en gemeenten aan denken bij de aansluiting tussen onderwijs, zorg en participatie?

In aanvulling op wat we in de vorige hoofdstukken hebben beschreven, besluiten we dit onderzoek met een aantal aanbevelingen om deze gezamenlijke aanpak zo goed mogelijk te organiseren.

1. *Gebruik de analyse van de lokale en regionale situatie bij de inrichting van jeugdhulp*
(Jeugd)hulp en onderwijsondersteuning zijn ingericht op basis van een analyse van lokale en regionale stimulerende en belemmerende factoren in het onderwijs en in de wijk, stad of regio. Ook demografische ontwikkeling (krimp of juist groei van de bevolking) en leerlingstromen zijn belangrijke gegevens. Daarnaast moet aandacht zijn voor jongeren die buiten de formele analyses vallen en voor wie een passende onderwijsplek of passend werk urgent is. De uitkomst van deze analyse biedt aanknopingspunten voor het in kaart brengen van de vraag, het noodzakelijke en gewenste aanbod aan onderwijsondersteuning en jeugdhulp en de inrichting en uitvoering daarvan. Kengetallen van zowel onderwijs en jeugdhulp zijn beschikbaar en worden gedeeld.

2. *Zorg voor een verbonden visie en gezamenlijke sturing op resultaat*
De inrichting vindt plaats op basis van een gezamenlijk gedragen visie op onderwijs en ontwikkeling van jongeren. Bij de (her)inrichting van de lokale en regionale zorg en ondersteuning en de verbinding met onderwijs is sprake van een duidelijke sturing van proces en inhoud zodat helder is waar de verantwoordelijkheden belegd zijn en wie waarover gaat. Gemeenten en onderwijsinstellingen hebben een gedeelde visie op opvoeden, opgroeien en ontwikkelen. Het speelveld van betrokken instanties en personen is helder in kaart gebracht. Er is een duidelijke overlegstructuur op beleids- en uitvoerend niveau. Voor de betrokkenen is helder welke meerwaarde de gezamenlijke aanpak oplevert. De keuzes in de aanpak en de financiering van gezamenlijke activiteiten en arrangementen komen voort uit de gedeelde visie. Het maken van afspraken is geborgd in bestuurlijk overleg en afspraken zijn bestuurlijk vastgelegd.

3. *Zorg voor een heldere taakverdeling en samenwerking tussen betrokken voorzieningen*
Het is duidelijk wat de taken en verantwoordelijkheden zijn van onderwijsinstellingen, gemeenten en jeugdhulpinstellingen bij de hulp en ondersteuning aan jongeren en gezinnen en de samenwerking is duidelijk gedefinieerd en belegd, zowel op generiek niveau als op casusniveau.

4. *Versterk het probleemoplossend vermogen van jongeren, gezinnen, hun sociale netwerk en de school of instelling (eigen kracht)*

De lokale en regionale hulp en ondersteuning sluit aan bij de eigen kracht en het probleemoplossend vermogen van jongeren, ouders en hun sociale omgeving. Eigen kracht is het vermogen van individuen en systemen om het leven (of situaties) optimaal vorm te geven en problemen op te lossen of draaglijk te maken. Het versterken van eigen kracht thuis, op school en in de wijk is het bewuste proces om dit vermogen te vergroten. Concreet betekent dit aandacht besteden aan het versterken van de capaciteiten van ouders en mede-opvoeders en aan een positief leer- en opgroei-klimaat. Het aanbod wordt afgestemd op de hulpvragen en behoeften van de doelgroep en is kort waar mogelijk en langer waar nodig. Onderwijs en hulpverlening werken vanuit het principe van eigen kracht: niet een jongere uit de school als het niet nodig is, maar professionals op en om scholen en instellingen om steeds beter met onderwijs- en ondersteuningsvragen om te gaan.

5. *Zorg voor slimme verbindingen in preventie en vroegsignalering*

Om jongeren en gezinnen snel te bereiken en verzwaring van problemen te voorkomen, moeten gemeenten, onderwijsinstellingen en jeugdhulpinstellingen investeren in preventie en vroegsignalering. Dit betekent een stevige inzet op brede en lichte opvoed- en opgroei-ondersteuning (bijvoorbeeld vanuit schoolmaatschappelijk werk, preventieve programma's in het onderwijs), snelle hulp bij lichte problemen, gebruik maken van de mogelijkheden van het onderwijs zelf, van opvangvoorzieningen en informele organisaties in de pedagogische civil society. Het MBO als wijk wordt als 'vind- en werkplaats' gezien voor het versterken van het gewone opgroeien. Jeugdhulp wordt preventief ingezet op het MBO om de basisondersteuning te versterken. Professionals uit het MBO en ondersteuners brengen de signalen over ondersteuningsbehoeften van jongeren en gezinnen bijeen. Dit betekent dat docenten naast het signaleren van leerproblemen ook een rol hebben bij het signaleren van opvoed- en opgroei-problemen en hierbij worden ondersteund.

6. *Zorg voor afgestemde toegang tot specialistische expertise*

Uitgangspunt is flexibele lokale en regionale zorg voor jongeren en gezinnen waarbij lichte hulp wordt ingezet waar mogelijk en intensieve en/of specialistische hulp als dat moet. Dit vraagt veel van de flexibiliteit van het hulpaanbod en van de expertise van de professionals. Professionals op het MBO, jongeren, ouders en (gemeentelijke) jeugdhulppartners beoordelen samen welke onderwijs-ondersteuning en/of jeugdhulp nodig is en schakelen wanneer nodig, op basis van een gezamenlijk plan, specialistische expertise in. Generalistische en specialistische hulp kan snel ingezet worden na signalen uit en in samenwerking met het onderwijs. De inrichting van de hulp sluit aan bij de ondersteuningsstructuur van het MBO. Er is een werkwijze ingericht waarin gezamenlijk de ondersteuningsbehoeften van de jongere, het gezin en professionals worden beoordeeld en een passend aanbod wordt bepaald.

7. *Organiseer samenhangende hulp*

Als sprake is van problemen op verschillende domeinen (opvoeding, scholing, arbeid, financiën, huisvesting e.d.) is het van belang dat de hulp in samenhang wordt geboden. Er vindt afstemming plaats tussen jongeren, ouders, professionals, mantelzorgers en vrijwilligers over doel en werkwijze van de hulp. Voor complexe ondersteuningsvragen kan het nodig zijn dat professionals uit onderwijs en zorg samenwerken in de uitvoering van hulp en ondersteuning, bijvoorbeeld in onderwijs-zorgarrangementen. Hiermee kan onder meer 'thuiszitten' worden voorkomen. Deze integrale manier van werken vraagt ook om een cultuurverandering.

8. *Borg professionaliteit*

Zorg voor goed opgeleide professionals met specifieke expertise op vragen en problemen in de leeftijdscategorie 16-27 jaar. Goed opgeleide professionals zijn in staat de juiste inschatting te maken van mogelijkheden en belemmeringen, veiligheid en de eventuele inzet van specialistische hulp. Professionals werken generalistisch met specifieke kennis op bepaalde domeinen. Deze generalisten hebben oog voor de bijdrage die vrijwilligers, jongeren en ouders kunnen bieden en weten deze in te zetten. Ook hebben ze zicht op het belang van schoolsucces en de wijze waarop de school en de ondersteuners binnen die school kunnen bijdragen aan het bereiken van doelen. Professionals uit de jeugdhulp zijn dus in staat om 'schoolgericht' te werken en kennen de ondersteuningsstructuur binnen het onderwijs. Scholen zijn in staat goed in te spelen op de aanwezigheid en expertise van jeugdhulp.

9. *Implementeer kwaliteitszorg*

Stel concrete doelen op alle niveaus: jongere, thuissituatie, school/instelling, gemeente/regio. Benoem prestatie-indicatoren, houd de voortgang bij, stel de resultaten vast en voer op basis hiervan verbeteringen door. Door de resultaten te meten, kan in kaart worden gebracht of de herinrichting van de hulp en ondersteuning leidt tot meer (kosten)effectiviteit. Dit biedt aanknopingspunten voor

verbetering en doorontwikkeling. Ook door te leren van casuïstiek en dat weer te vertalen naar generieke afspraken tussen voorzieningen, kunnen werkprocessen steeds beter worden georganiseerd. Er is sprake van een gezamenlijke aanpak voor kwaliteitsbewaking, waarbij waar mogelijk gezamenlijke indicatoren worden gebruikt voor monitoring. Eenvoud en helderheid staan hierbij voorop, onnodige bureaucratie moet worden vermeden.

Bijlage 1 Deelnemende instellingen

Deltion College Zwolle

Mozartlaan 15
8031 AA Zwolle
www.deltion.nl

Renske Venhuizen, directeur StudentenZaken

ROC Midden Nederland

Vondellaan 174
3521 GH Utrecht
www.rocmn.nl

Pauline Krauss, manager Studie & Loopbaancentrum

ROC Mondriaan

Leeghwaterplein 72
2521 DB Den Haag
www.rocmondriaan.nl

Sabine Kunst, programmaregisseur VSV Haaglanden

Albeda College

Rosestraat 1101
3071 AL Rotterdam
www.albeda.nl

Carla Kathmann, directeur Trajectbureau

ROC Top

Vlaardingenlaan 25
1062 HM Amsterdam
www.roctop.nl

Mia de Graaf, beleidsadviseur en projectleider

ID College Zoetermeer

Van Doornenplantsoen 11
2722 ZA ZOETERMEER
www.idcollege.nl

Arie Pronk, hoofd Onderwijs Servicecentrum

Bijlage 2 Relevante wet- en regelgeving

In het kader van de nieuwe wetgeving is een gezamenlijke aanpak van ondersteuningsvragen in het MBO van belang. Beide wetten hebben als uitgangspunt: effectiever, sneller en preventiever ondersteuning bieden aan jongeren en ouders die hulp nodig hebben bij opgroeien, opvoeden en onderwijs. Daarnaast heeft andere wet- en regelgeving (zoals het vsv beleid, het actieplan ‘Focus op vakmanschap’ en het arbeidsmarktbeleid) invloed op de inrichting van de ondersteuningsstructuur in het MBO. Hieronder worden deze wetten met nader toegelicht.

Jeugdwet

Met de inwerkingtreding van de Jeugdwet is niet meer de provincie, maar de gemeente bestuurlijk en financieel verantwoordelijk voor preventie, alle vormen van jeugdhulp en jeugdbescherming en alle vormen van specialistische hulp, de huidige AWBZ-begeleiding, persoonlijke verzorging, kortdurend verblijf en de uitvoering van kinderschermingsmaatregelen en de jeugdreclassering. De gemeente wordt ook verantwoordelijk voor advies en meldingen over huiselijk geweld en kindermishandeling. Gemeenten hebben een jeugdhulpplicht: jeugdigen, ongeacht verblijfstitel, moeten de hulp ontvangen die zij nodig hebben. Kinderen en hun ouders kunnen bij de gemeente terecht voor hulp en ondersteuning bij opgroei- en opvoedproblemen. De Jeugdwet maakt integraal jeugdbeleid mogelijk: met één wet en één financieringssysteem kan de gemeente zorgen voor betere samenwerking van hulpverleners, tijdige ondersteuning, hulp op maat, ontzorgen en meer ruimte voor professionals. De verantwoordelijkheid voor gezond en veilig opgroeien ligt allereerst bij de ouders en de jeugdige. De verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van de jeugdhulpplicht kan bij één gemeente liggen of bij een regio. In de Wet is vastgelegd dat colleges samenwerken als dat voor een doeltreffende en doelmatige uitvoering van de Jeugdwet nodig is.

Met het oog op deze nieuwe aanpak wordt het voor gemeenten belangrijker om de school als *werkplaats* te benutten. De school wordt door de ondersteuningspartners veel meer dan voorheen benut voor vroegtijdige inzet van ondersteuningsvormen ten behoeve van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in plaats van als een *vindplaats* (Wienke, 2014). De school is immers een geschikte plek om problemen bij jongeren te signaleren en aan te pakken, aangezien zij een groot deel van de week op school doorbrengen.

Participatiewet

De Participatiewet geeft gemeenten de verantwoordelijkheid voor mensen met arbeidsvermogen die ondersteuning nodig hebben bij het vinden van werk. De wet dient ook om meer eenheid en duidelijkheid aan te brengen in de manier waarop mensen een inkomensvoorziening ontvangen, dan wel vanuit een reïntegratievoorziening werken. De participatiewet verenigt de Wet werk en bijstand (Wwb), de Wet sociale werkvoorziening (Wsv) en de Wet werk en arbeidsondersteuning voor jonggehandicapten (Wajong). Voor iedereen moet ongeacht diens uitkeringsachtergrond hetzelfde instrumentarium beschikbaar zijn. Vervolgens is maatwerk nodig om mensen zoveel mogelijk te laten participeren op de reguliere arbeidsmarkt. De Participatiewet redeneert vanuit het vergroten van de eigen kracht van burgers. In samenhang met de WMO2015 is een breed wettelijk raamwerk gecreëerd, waarin het versterken van eigen kracht en meedoen op het hele spectrum van zorg, welzijn, leren en werken op lokaal niveau wordt ondersteund.

WMO2015

De WMO2015 regelt passende ondersteuning voor kwetsbare burgers vanaf 18 jaar die hen in staat stelt (langer) thuis te blijven wonen, meer in het eigen netwerk op te vangen en aan de samenleving deel te nemen. Deze maatschappelijke ondersteuning omvat onder meer het bevorderen van sociale

samenhang, het ondersteunen van de zelfredzaamheid en het bieden van beschermd wonen en opvang voor specifieke groepen. Doel is het verminderen van langdurige zorg en het organiseren van een vraaggericht aanbod, dichtbij de burger. De gemeente vult aan op de eigen oplossingen, mogelijkheden en behoeftes van de cliënt en zijn (eventuele) mantelzorger.

Wet Passend onderwijs

Uitgangspunt van de wet op het passend onderwijs is om alle leerlingen in het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs, het speciaal onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs (MBO) onderwijs te bieden dat bij hem of haar past. Een leerling komt in aanmerking voor regulier onderwijs waar het kan en voor speciaal onderwijs waar dat nodig is. Het accent komt te liggen op positief formuleren wat een leerling wél kan en welke steun nodig is om de schoolloopbaan te vervolgen.

De invoering van passend onderwijs heeft gevolgen voor de inrichting van (de zorgstructuur in) het MBO. Ten eerste houdt passend onderwijs voor het MBO in dat de landelijke indicatiestelling en daarmee de leerlinggebonden financiering (het rugzakje) per 1 augustus 2014 wordt afgeschaft. De verantwoording voor het organiseren en vormgeven van het ondersteuningsaanbod ligt dan bij de MBO-instelling zelf. De MBO instellingen ontvangen een lumpsum bedrag van waar uit de (extra) ondersteuning voor studenten bekostigd kan worden. De instellingen bepalen zelf waar ze dit bedrag aan uitgeven, zoals de inzet van schoolmaatschappelijk. In sommige regio's draagt de gemeente bij aan de bekostiging daarvan. Daar waar de financiering vanuit het ministerie aan de scholen niet volstaat voor een voldoende dekkend aanbod aan schoolmaatschappelijk werk is de gemeente, op basis van de Wmo, aan te spreken.

In een deelnemersovereenkomst worden de algemene afspraken over de vaststelling, de organisatie en de vormgeving van extra ondersteuning en begeleiding van studenten met een beperking vastgelegd (passendonderwijs.nl, n.d.). De wet Passend onderwijs brengt, in tegenstelling tot de andere onderwijssectoren, voor het MBO geen (extra) zorgplicht met zich mee. Het MBO valt daarentegen nog steeds onder de wet Gelijke behandeling handicap en chronische ziekte. Naast dat de MBO instellingen op grond van deze wet verplicht zijn om aanpassingen te doen voor studenten met een beperking (tenzij dit een onevenredige belasting is voor de instelling), is de instelling het in het kader van passend onderwijs verplicht de extra ondersteuning te verbreden tot alle studenten die een extra ondersteunings- of begeleidingsbehoefte hebben. Veel MBO-instellingen zullen daarom hun interne zorg- en ondersteuningsstructuur opnieuw moeten vormgeven (passendonderwijs.nl, n.d.). Bovendien wordt de intake belangrijker dan voorheen. Hier moet al duidelijk zijn of de student met de extra ondersteuningsvraag en de gekozen MBO opleiding een goede match zijn of dat een andere instelling wellicht beter aansluit bij zijn of haar mogelijkheden en kwaliteiten. Een goede samenwerking en informatieoverdracht met het voorliggende onderwijs is hierbij belangrijk. Wanneer de MBO-instelling en de student besluiten dat zij een goede match zijn, zal de te bieden extra ondersteuning worden vastgelegd in een onderwijsovereenkomst. Deze overeenkomst wordt gesloten tussen de instelling en de student, dit betekent dat hier ook individuele afspraken tussen de school en student worden vastgelegd. Het ondersteuningsaanbod van de school moet openbaar gemaakt worden, zodat studenten en ouders bij de keuze voor een opleiding al inzicht hebben in welke (extra) ondersteuning vanuit de school geboden kan worden. Kortom, de wet Passend onderwijs is van invloed op de inrichting van de ondersteuningsstructuur van het MBO.

Zie voor meer informatie ook de verschillende transitie ook de publicatie [Wegwijs in de transitie](#).

Andere relevante wet- en regelgeving

Naast de hiervoor genoemde wetten speelt andere wet- en regelgeving een rol bij de ondersteuningsstructuur in het MBO. Zo heeft het beleid rondom voortijdig schoolverlaten (vsv) een grote invloed op het MBO. Voortijdig schoolverlaten is op MBO-instellingen een veel groter probleem

dan in het voortgezet onderwijs. De verantwoordelijkheid voor het behalen van het doel uit het vsv-beleid om het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters in 2016 terug te brengen tot 25.000 ligt dan ook vooral bij het MBO. Om het aantal voortijdig schoolverlaters terug te dringen is een goede kwaliteit van onderwijs essentieel. Kwalitatief goed en uitdagend onderwijs zorgt ervoor dat jongeren geboeid worden en blijven gedurende hun hele onderwijsloopbaan (Ministerie van OCW, n.d.).

In het actieplan 'Focus op vakmanschap' staat dan ook de verhoging van de kwaliteit van het MBO en het vereenvoudigen van het MBO-stelsel centraal. Het motto van dit plan is: 'de basiskwaliteit op orde en de lat omhoog'. Om dit doel te bereiken wordt onder andere de drempelloze instroom op niveau 2 beëindigd. Niveau 1 blijft een opleiding die is gericht op het behalen van een erkend diploma dat toegang geeft tot niveau 2, dan wel voorbereidt op de arbeidsmarkt. Voor deze studenten worden vanaf 2013 – 2014 niveau 1 opleidingen omgevormd tot de 'entreeopleidingen', deze zijn toegankelijk voor studenten zonder afgeronde vooropleiding. Deze maatregel kan invloed hebben op de schoolpopulatie en daarbij de ondersteuningsstructuur van het MBO. Voor een effectieve aanpak van vsv is bovendien goede samenwerking tussen het MBO en partners in de keten nodig (Ministerie van OCW, n.d.). Naast de regelgeving rondom vsv dient het MBO rekening te houden het arbeidsmarktbeleid, waarbij een goede aansluiting tussen het MBO en de arbeidsmarkt centraal staat. Samenwerking tussen beide is dan ook van belang (Rijksoverheid, n.d.).

Bijlage 3 Bronvermelding

- Ministerie van OCW (n.d.). Aanval op schooluitval. Doelstelling. Verkregen van:
[http://www.aanvalopschooluitval.nl/vervolg.php?h_id=10&s_id=119&v_id=181&titel=Doelstelling MBO raad \(2011\). Referentiekader Passend onderwijs](http://www.aanvalopschooluitval.nl/vervolg.php?h_id=10&s_id=119&v_id=181&titel=Doelstelling%20MBO%20raad%20(2011).Referentiekader%20Passend%20onderwijs). Verkregen van:
<http://www.MBOraad.nl/?page=1630>
- Nederlands Jeugdinstituut (n.d.). Wat is de pedagogische civil society? Verkregen van:
<http://www.nji.nl/nl/Kennis/Projecten/Allemaal-opvoeders/Wat-is-de-pedagogische-civil-society>
- Passendonderwijs.nl(n.d.). Mbo en passend onderwijs. Verkregen van:
<http://www.passendonderwijs.nl/veelgestelde-vragen/MBO-en-passend-onderwijs/>
- Rijksoverheid (n.d.) Betere aansluiting MBO op arbeidsmarkt. Verkregen van:
<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/middelbaar-beroepsonderwijs/betere-aansluiting-MBO-op-arbeidsmarkt>
- Steketee, M., Pels, T., Swinnen, H., & De Gruijter, M. (2006). Effectieve omgevingsrelaties. Scholen met een brede pedagogische verantwoordelijkheid. Verwey Jonker Instituut: Utrecht
- Wienke, D. (2014). De school en wijk verbonden. Nederlands Jeugdinstituut: Utrecht

Het Nederlands Jeugdinstituut

Het Nederlands Jeugdinstituut is het landelijk kennisinstituut voor jeugd- en opvoedings-vraagstukken. Het werkterrein van het Nederlands Jeugdinstituut strekt zich uit van de jeugdgezondheidszorg, opvang, educatie en jeugdwelzijn tot opvoedingsondersteuning, jeugdzorg en jeugdbescherming evenals aangrenzende werkvelden als onderwijs, justitie en internationale jongerenprojecten.

Missie

De bestaansgrond van het Nederlands Jeugdinstituut ligt in het streven naar een gezonde ontwikkeling van jeugdigen, en verbetering van de sociale en pedagogische kwaliteit van hun leefomgeving. Om dat te kunnen bereiken is kennis nodig. Kennis waarmee de kwaliteit en effectiviteit van de jeugd- en opvoedingssector kan verbeteren. Kennis van de normale ontwikkeling en opvoeding van jeugdigen, preventie en behandeling van opvoedings- en opgroei problemen, effectieve werkwijzen en programma's, professionalisering en stelsel- en ketenvraagstukken. Het Nederlands Jeugdinstituut ontwikkelt, beheert en implementeert die kennis.

Doelgroep

Het Nederlands Jeugdinstituut werkt voor beleidsmakers, staffunctionarissen en beroepskrachten in de sector jeugd en opvoeding. Wij maken kennis beschikbaar voor de praktijk, maar genereren ook kennisvragen vanuit de praktijk. Op die manier wordt een kenniscyclus georganiseerd, die de jeugdsector helpt het probleemoplossend vermogen te vergroten en de kwaliteit en effectiviteit van de dienstverlening te verbeteren.

Producten

Het werk van het Nederlands Jeugdinstituut resulteert in uiteenlopende producten zoals een infolijn, websites, tijdschriften, e-zines, databanken, themadossiers, factsheets, diverse ontwikkelings- en onderzoeksproducten, trainingen, congressen en adviezen.

Meer weten?

Wilt u meer weten over het Nederlands Jeugdinstituut of zijn beleidsterreinen, dan kunt u terecht op onze website www.nji.nl.

Wilt u op de hoogte blijven van nieuws uit de jeugdsector? Neem dan een gratis abonnement op onze digitale *Nieuwsbrief Jeugd*.